

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון מס' 185
השון תשע"ט

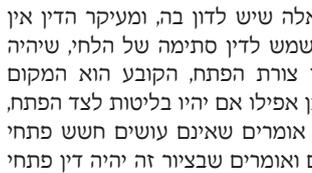
הימים היו ימי ערבי חגים, בשנה זו אפילו לעובדים שכל עיסוקם בעבודה כמעט שלא היו ימי עבודה, קל חומר לעוסקים בעירובין שהיו עסוקים בעבודת הימים ובמצוות רבות, ולא התפנו לעשיית העירוב עד ימים אלו שאחרי החגים. בינתיים האברכים לא הניחו לעצמם להישאר ללא עירוב שכונתי, ועשו מאמצים לאלתר כל מיני פתרונות ללחיים וגדרות זמניים, כדי שיהיה עירוב עד שיגיע מוקד העירוב.

לחי מערימת בלוקים

בין הפתרונות שנעשו היה באחד המקומות שעשו צוה"פ על הרחוב, קשרו חוט לגדר גבוהה במעלה המדרגות, וקצה החוט אל אחד מהעמודים שהיו ברחוב, והעמידו ערימת בלוקים זה על גבי זה, עד לגובה י" טפחים, כדי שיהיה כורת לחי רגיל, וממנו והלאה הוסיפו משטח דגורים נוספים שישמשו כגדרות, וישלמו את המחיצה עד לקירות הקבועות. העוסקים התקשרו למוקד ושאלו, האם אפשר לכתחילה לעשות לי מבלוקים זה על גבי זה.

אמר להם המשיב שאפשר לעשות לחי מבלוקים, אלא שיש לשים לב לדבר אחד, שהבלוקים יעמדו בשווה זה על זה, כלומר שהצד הפנימי הפונה לחלל הפתח תחת החוט, יהיה חלק, ולא שאבן אחת תבלוט יותר מחברתה, והטעם לכך משום הדין המבואר בגמ' (עירובין דף יא.) שפתחי שימאי אינם כשרים לצורת הפתח, וביאר רש"י כגון אבנים של קיר הבולטות זו מזו, אבן נכנסת ואבן יוצאת. ועי' במשנ"ב (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט) שלפ"ז יש להקפיד שלא יהיו בליטות בלחי, (וע"ע במשנ"ב שם ס"ק ק"ג). לכן צריך להעמיד את הבלוקים מכוונים זה על זה. וכן יש להקפיד שהם יהיו כבדים, שיהיה להם חוזק מסוים שראוי להעמיד בו דלת קלה (כמ"ש בשו"ע סי' שס"ב ס"א).

בהזדמנות אחרת הגיעה שאלה דומה למוקד העירוב, ושאל השואל האם צריך גם להקפיד שאורך הבלוקים יהיה שווה, כדי שהצד של הלחי [הפונה לצד העירוב] יהיה חלק ללא בליטות, או שבזה אין חיסרון אם יש בו בליטות ושקעים. ואכן זו שאלה שיש לדון בה, ומעיקר הדין אין בזה חיסרון, למרות שהצד של הלחי משמש לדין סתימה של הלחי, שיהיה סותם מקצת מהמקום, מ"מ כלפי דין צורת הפתח, הקובע הוא המקום שתחת החוט בלבד, ולא שאר הלחי. ולכן אפילו אם יהיו בליטות לצד הפתח, אלא שאינן במקום שמתחת החוט, יש אומרים שאינם עושים חשש פתחי שימאי. אולם יש מרבני זמנינו שחולקים ואומרים שבצירוף זה יהיה דין פתחי שימאי, כי כל הלחי הוא יחידה אחת של עמוד, [והראיה שאם החוט מתנדנד ואינו יוצא מבין הלחיים כשר, למרות שיוצא מכנגד המקום שתחת החוט]. ויש לפלפל בזה.

לחי מערימת בלוקים ומשטח למחיצה

מדרכיו בקודש של הגאון רבי יאיר דוידזון זצ"ל

בשבוע שעבר נסתלק מעימנו המחנך הדגול, הגאון רבי יאיר דוידזון זצ"ל, מייסד ומנהל התלמוד תורה "אור זורח" בבני ברק, שהיה מיוחד בירתו הקודמת לחכמתו, וכל דבר הלכה קיים בדקדוק רב ובמסירות, והיה שמח ללמד כל הלכה וכל דבר תורה, לכל מי שיהיה, גדול וקטן, להוסיף עוד תורה ומצוות לעולם.

הגאון ר' יאיר התמסר במיוחד לנושא העירובים השכונתיים, לעשותם בהקפדה מלאה על כל הדינים שלא מקפידים בהם בעירובים כלליים. נושא העירוב תפס אותו כבר בהיותו בחור, והוא החל בעשיית עירוב סביב המתחם שלמד בו. ואח"כ כאשר בא לבני ברק, לפני כחמישים שנה, שימש כמשגיח כשרות ביישיבת פוניבז' והיה ידוע בגודל צדקותו ונאמנותו בכל עניני המעשר והכשרות, ואז החל גם בעשיית עירוב מצומצם מביתו ברח' בעלו, עד הישיבה, וכולל חזון איש.

העירוב הזה היה העירוב השכונתי הראשון בעיר, שנעשה במטרה להוסיף להדר ולהקפיד על הדינים העולים מדברי המשנ"ב והחזו"א, ולא להסתמך על הקולות שזקוקים להם בעירובים העירוניים. איננו יודעים הרבה על

עשיית העירובים במקביל להרחבת השיעורים

לאחר שפתחנו את השנה בס"ד בפעילות גדולה בחלק התלמודי והעיוני של הלכות עירובין, בפתחת מסגרת שיעורים יומיים קצרים, העוסקים במגוון הלכות בנושאי העירובים, עם הסבר מפורט מיסודות ההלכה, ועד הוראות פוסקי זמנינו, וביאור הדברים שיש עדיין לדון ולהסתפק בהם. אברכים רבים נהנים מהם, בדרכם אל הכולל או בזמנים אחרים, לשמוע ולהלכים, ובפרט שיש ע"ז אפשרות לדון ולהתפלפל בהם.

כמו כן הוצאת הגליון החדש "שואל ומשיב" שבו מופיעות שאלות מגוונות, המלמדות כיצד לשים לב איך בכל שאלה יש לא רק דין אחד, אלא כמה נושאים הלכתיים, ובכל נושא כמה חילוקי דינים, אשר בזה שונה העירוב משאר חלקי התורה.

כעת נבוא בגליון זה לעסוק גם בחלק המעשי, שלא שוקט גם בימים אלו. הדרשה הגדולה של הציבור מכל מיני ערים וישובים, מעמידה אותנו במצב שחייבים לעשות אפילו כאשר עמוסים ואין זמן, צריכים למצוא זמן בין הזמנים, לדאוג גם אל המבקשים את שלוחי מוקד העירוב שיהיו איתם בשטח, שידיכּו, שיעשו, העיקר שיהיה כבר עירוב מהודר.

אחד הדברים שעובדי מוקד העירוב עוסקים בהם בימים אלו, בהתקנת עירוב חדש בישוב בדרום ליד נתניבות. ישוב זה הוזכר פעם בגליונות, בעת שהבדק הגיע לישוב על פי בקשת האחראי, במטרה לבדוק את העמוד העקום והוא הוא כשר, ואז הופתעו לגלות שבכלל לא היה שם עירוב מאז הקמתו! יותר מעשרים מקומות שצורת הפתח לא היתה כשרה. הבדק שהתמסר במשך כשלוש שנים לבדוק כל שבוע ולתקן את החוטים שנקרעו, שמר במסירות על המתכונת שלהחוטים כפי שהתקין המתקין, מבלי להיכנס להבנה ההלכתית בכל דבר, אבל המתקין עשה טעות חמורה, שבכל מקום שהיתה רפת, קשר את החוט לגג הרפת בצד אחד והמשיך עם חוט מקצה אחר של הגג, והבין כנראה שע"ז כל הרפת בכלל העירוב.

הבדק של המוקד לא האמין שאפשר לעשות כזו טעות בלי שום הגיון הלכתי, וניסה לחשב את כל האפשרויות, עם הטעויות הסבירות שמצויות בהן, דיני פי תקרה, דיני לחיים, דיני מחיצה בגדר הרפת ועוד, ובכל נושא היה

כמה סיבות שאין להכשירם. כך שלא יתכן שהדבר נעשה מתוך ידיעה, אלא מחוסר ידיעה רח"ל אנשי המקום מצאו את מי שעמד מאחורי ההתקנה, כדי לשאול אותו על איזה דין הוא הסתמך, אבל הוא התחמק מכל אחריות, ולא נותר להם ברירה אלא להתחיל מחדש.

התקנת ראשים לעמודי העירוב החדשים

בחודש זה, כעבור שנה וחצי מהשבוע שגילו את הבעיה, הגיעו לישוב חמישים עמודים חדשים, אחד מהעובדים של מוקד העירוב הגיע כדי להתקין להם ראשים עם v בצורה הטובה, ויתן ה' שיהיה המשך טוב וקל, ונזכה בקרוב להגיע לעירוב מסודר, שאמנם לא יעמוד בדרגת כשרות מהודרת, אך יהיה בזה הצלה מסוימת לאנשי הישוב, שיש בהם כמה עשרות שומרי שבת, וימנע מהם מכשול גדול.

עשיית עירובים שכונתיים במקומות נוספים

במקביל לפעילות בעירובי היישובים, נערכת גם פעילות בעירובים השכונתיים בכמה מקומות ובכמה ערים. אחד מהמקומות היתה שכונה בירושלים שהלכת ומתרחבת, וכעת נוספו בה שני רחובות, עם הרבה משפחות אברכים. אחד מהאברכים עורר על הענין שיש צורך להקים עירוב שכונתי, והצטרפו עימו עוד כמה אברכים, והזמינו את מוקד העירוב לבדוק ולתכנן מה נדרש לעשות, היכן להעמיד את העמודים ואת הלחיים, באיזה גדרות ניתן להשתמש, ומה דין המדרגות. לאחר עריכת התכנית ורשימת העלויות, היו צריכים להשיג את התקציב מתרומות האברכים, לפיכך הענין התעכב זמן מה, עד שאחד מהתושבים נתן הלוואה של כל הסכום, כדי שהתקנת העירוב לא תתעכב עד גמר המגבית, ומיד הורו לצאת אל ההתקנה.

הדינים המיוחדים שהוא חידש והנחיל בצורת העירוב, אבל עצם הדבר שאברכים קמים מעצמם, ודואגים לעשות עירוב פנימי יותר מהודר, ולא להסתמך על עירובים שמקילים מחוסר ברירה, זה עצמו החידוש הגדול ביותר שהוא התחיל בו בבני ברק.

הפתרון ההלכתי המהודר בעשיית לחיים רחבות

דבר נוסף שמייחסים אליו, הוא הנושא של הלחיים הרחבות, שמוסיפים כיום לפני עמודי העירוב, שמעלתם בכשרות גדולה מאוד, כפי שהתבאר השבוע בשיעורים לחבורת האברכים ללמוד עירובין. מכיון שכיום משתמשים בחוטי פלסטיק שבקלות מתנדנדים ברוח [לעומת חוטי הברזל שהיו בעבר, שהם כבדים ואינם מתנדנדים כ"כ], ובמשני"ב (ס"ס ס"ב) הביא שנחלקו האחרונים האם חוט מתנדנד יש בו את הפסול של מחיצה שאינה עומדת ברות. ולא התבאר כמה שיעור הנדנד שפוסל לדעה זו. ובחז"א (סי ע' סק") נקט כדעת הפוסלים, וכתב שיעור לנדנד, ושיעורו אם בשעת הרוח יוצא אמצע החוט מבין העמודים, נמצא אמצע החוט שיוצא מדין העמודים הוא משקוף מן הצד, ואז צורת הפתח נפסלת, וכל מחיצה שאינה עומדת ברות, לא שמה מחיצה. ויש להוסיף שגם בצורת העמודים התקדמו כיום, שבעבר היו עמודי עץ, כפי שאנו מכירים גם בזמנינו המשמשים לחוטי הטלפון, ולתאורות רחוב זמניות, ועמודי עץ חייבים להיות רחבים, ורוחבם הוא לפחות כעשרים ס"מ. ובעמודים כאלו גם אם החוט מתנדנד מעט, עדיין אינו יוצא מרוחב העמודים. אבל בזמנינו שעברו להשתמש בעמודי ברזל שרוחבם רק 9 ס"מ כחצי מעמודי העץ, א"כ מצוי מאוד שהחוט יתנדנד אפילו בשיעור שיוצא מבין העמודים. כי החוט יושב במרכז העמוד, ואם מתנדנד בסה"כ כחמשה ס"מ לכל צד, כבר יוצא מרוחב העמודים.

הלחיים [שהם בעצם כעמודי צורת הפתח] פותרים את הבעיה הזו, כיון שהם נמוכים וניתן לעשות אותם רחבים יותר. בזמנינו מקובל לעשותם ברוחב 30-40 ס"מ, והחוט מכוון כנגד אמצע הלחי, א"כ גם בנדנדל של יותר מעשרה ס"מ אינו יוצא מבין הלחיים. אמנם בכל זאת יש להקפיד למתוח את החוט, שישו דעת המשני"ב שלדעת האוסרים הנדנד פוסל לו גם כשאינו יוצא מבין העמודים, [לשיטתו שמחיצה שאינה עומדת ברות פסולה מצד עצם הנדנד, אף כשאינה נפסלת בשעת הרוח].

כיום הלחיים משמשות מאוד, בכל עירוב שכונתי עושים לחיים, כי בלעדיהם נכנסים לבעיות הלכתיות שהן מעיקר הדין ולא רק כחומרא בעלמא. וכפי שהתבאר שבחוסים משתמשים בהם כיום הנדנד מצי מאוד, וגם אם בשעת קשירת החוט קשרו אותו בצורה מתוחה, תוך זמן קצר הוא מתכוּפף, מחמת שנינו הקור והחום המשפיעים על הפלסטיק בהתכוּצות והתפשטות. והחשש בנדנד הוזכר גם במשני"ב. כמו"כ הלחיים מועילות לענין חוט ששוקע מעט, שציין במשני"ב (בשעה"צ סי"ב ס"ק נ"ו), וכן הן מועילות לעמוד שהתעקם, ע"י שמוזזים את הלחי למקום החוט, והוא מחליף כביכול את העמוד, ואכמ"ל, שלשה דברים אלו מהיים הבדל גדול ברמת הכשרות שבין עירוב וירונוי וכללי שאינו יכול להרשות לעצמו להתעסק עם לחיים, בין מבחינת התקציב, ובין מבחינת התחזוקה הגבוהה, ונאלץ להסתמך ולומר שיש איזה שיטות המקילות. משא"כ בעירוב שכונתי שמשקיע ומפוקח כהלכה, ניתן להגיע לכשרות טובה שכשרה לכל השיטות הנ"ל.

יש לציין שהשימוש בלחיים הגיע בעיקר מחמת שלא העמידו עמודי עירוב כמו שעושים היום, כיון שלא היה כסף להשקיע כל כך, אלא היו קושרים חוטים לבנינים בסורגים שבתחלונות, או מן הצד לעמודי חשמל, ולכן היו מוכרחים להעמיד לחיים שחלונותיהם, אלא שבנוסף לכך לימד שיעשו גם לחיים רחבות, כדי שיתפוס את מקום החוט ואת הנדנד, ללא חשש.

המצאת המכשיר הראשון למדידת החוט

לאחר שהוא עסק בעירוב במקום מגורו, והיה בקי גם בהלכות העירובים, רבים קראו לו להדריכם ולסייע להם בעשיית עירובים קטנים בחצרות וברחובות, במקומות שונים, והרב זצ"ל היה הולך במסירות בכל זמן פנוי ללמד ולהדריך, ואף להסביר את ההלכה, שכן היתה דרכו בקודש, גם בהיותו מנהל בת"ת, כאשר היה מורה מה לעשות, היה מוסיף הסבר ומלמד את ההלכה, כדי שההוראה לא תהיה חד פעמית לאותו מקרה, אלא תהיה קנין נצח בידיעת התורה, ללמוד על מנת לקיים.

מתוך הפעילות הגדולה בעשיית העירובים, הוא ראה את המכשול המצוי ביותר, שמעמידים לחיים לפי ראות העין, והם אינם מכוונים כלל תחת החוט. ודבר זה פוסל לגמרי את העירוב, אפילו בטעות קטנה. וכפי שכותב המשני"ב בשני מקומות (סי"ב ס"ק ס"ג, וסי"ב ס"ק ק"ד) שאם הלחי מרוחק מהחוט אפילו כל שהוא פסול, משום שמשקוף מן הצד של העמוד פסול אפילו צמוד לו, וכיון שההיתר של הלחי הוא משום שע"י גוד אסיק כאילו הלחי עולה עד החוט, לכן אם כשיעלה יהיה רחוק משהו מן החוט, ריה זה מן הצד ופסול.

הענין נגע לליבו מאוד, ומתוך כך הוא המציא את הפטנט הראשון לבדיקת מקום החוט. ע"י פלס עם מראה למטה, ועם שני מסמרים. ואח"כ הלך

למסגר שיעשה לו מתקן מיוחד מברזל עם ברגים, והיה טורח ללמד לכל מי שעסק בעירוב שידע איך בודקים בו. המכשיר הזה פותח אחרי הרבה שנים ע"י האחראים על העירוב של מודיעין עילית, ועשו ייצור מיוחד למכשיר זה. [במשך השנים הומצא מכשיר אחר של הבקבוק והשרשרת, שאותו המציא הג"ר נח ברנשטיין זצ"ל, וכפי שהוזכר בגליון 128].

כיצד פועל המכשיר שהמציא הרב דוידזון זצ"ל. הוא לקח פלס וותקע בו שני מסמרים אחד בתחילתו והשני בסופו, ולמטה חיבר מראה. בשעת הבדיקה מתבוננים בפלס שהוא ישר, ומתבוננים במראה אם המסמרים מכוונים זה על זה בדיוק, ושני אלה יחד מראים שהמראה מכוונת ישר. אך זה עדיין לא מספיק. אלא צריך שהחוט ייראה ג"כ מעל המסמרים בדיוק, ורק אז נדע שמקומו למעלה הוא מקומו כאן למטה במקום של המסמרים.

רבים שואלים מדוע לא מספיק לחבר פלס למראה, ומדוע צריך את המסמרים וההתבוננות הגדולה. והתשובה היא שפלס לבד אינו יכול לדייק את המראה עד כדי שלא תהיה נוטה בשני מילימטרים, ונטיה קטנה גם במראה, יכולה להיות משמעותית למעלה גם יותר מעשרה ס"מ. כמו"כ אם החוט לא נראה במראה מעל המסמרים אלא סנטימטר אחד לידם, הרי שלמעלה זה יכול להיות הפרש של כמה סנטימטרים. וחיוביים לפעול על פי הכללים.

יראת שמים ואחריות גדולה לעירוב כהלכה

הרב דוידזון זצ"ל הותיר אחרי רושם רב של דקדוק בהלכה ובפרט בעירובין, כפי שהוא היה מתאמץ ומתמסר בערבי שבתות עד הרגע האחרון. סיפר לנו הרב ליטמן שליט"א אחד מהעוסקים בעירוב שכונתי בבני ברק בתקופה הזאת, שהרב דוידזון אמר לו, אם תיקנת את העירוב ולא נשאר זמן ללכת למקוה, תיקון העירוב זה במקום ללכת למקוה.

כמו כן האחריות שהוא הרגיש בזה היתה מיוחדת, והיו עירובים שנעשו על פיו, והוא היה טורח לבוא מידי תקופה לבדוק אותם. סיפר הרב זלושינסקי שליט"א שכאשר הוא רצה להרחיב את העירוב השכונתי של הרב דוידזון בעוד כמה רחובות, כדי שיכלול את הבית שלו, הוא שאל את הרב דוידזון האם כדאי להיכנס לנושא של עשיית העירוב, והרב דוידזון אמר לו שזה קשה מאוד, וכמעט הוא עזב את הענין. אבל אח"כ הרב זלושינסקי שאל את מרן הגרא"מ שך זצ"ל, ואמר לו - תעשה. לאחר שעשה את העירוב, היה קביעות כל חצי שנה בימי בין הזמנים שהיה יכול למצוא קצת זמן לעשות איתו סיבוב על החלק הנוסף לעירוב, לראות שהכל כהלכה. ולמרות שהוא היה עסוק, והבדיקה לקחה לו זמן, הוא הקפיד שלא לוותר עליה, מתוך אחריותו לכשרות כהלכה.

לפני כמה שנים בין הבדיקות שנעשו בישובים רבים, ביקש האחראי על העירוב ביישובת "כרם יבנה" באזור אשדוד, שנבוא לבדוק את העירוב. הגענו נפגשנו עם האחראי, עברנו על העירוב שהיה בנוי מעמודי עץ עם חביות, והאחראי הראה לנו כמה מקומות שיש לו שאלות כיצד לעשות. האחראי סיפר

שהעירוב הזה נבנה ע"י הרב דוידזון, ונתן לו מכשיר לבדיקת מקום החוט, לימד אותו כיצד לבדוק, ומה לעשות כשהעמוד התעקם, להעמיד חבית מכוונת תחת החוט. ואכן היו שם עמודים עקומים מאוד, אבל הם היו כשרים ע"י החביות שהיו מכוונות תחתיהן כהלכה.

בדברים אלו הבאנו קצת מתוך עבודת הקודש של הג"ר יאיר ז"ל, יהי רצון שנלמד מדרכיו להוסיף יראת שמים ודקדוק ההלכה, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו.

בשורה משמחת לשוהרי תורה והלכה

יצא לאור ספר 'תחומי שבת' בדיני התחומין

הספר מברר את כל הנושאים הקשורים לאיסור תחום שבת, ממקורותיהם בסוגיות הגמרא ורבותינו הראשונים והאחרונים, ועד להלכה למעשה במציאות זמננו, ובנוסף כמה וכמה בירורי הלכה בעניני תחומין.

ניתן להשיג בחנויות המובחרות, ובשבוע הקרוב בשולחנות של י. בלוי.

כמו כן אצל המחברים: בירושלים - רמת שלמה - 0527659831

רחוב סולם יעקב 6/30 ירושלים - 0527190283

בבני ברק - משפחת חבזי סוקולוב 23

לקבלת גליון זה, או גליון "שואל ומשיב", שלח בקשה למייל

A83320@GMAIL.COM -

מוקד העירוב השכונתי

קו סיוע הלכתי וסיוע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים